

HAKAN ÜLPER, “OKUMA VE ANLAMLANDIRMA BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASI”

(Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, 184 s., ISBN 978-605-395-266-4)

Sedat KARAGÜL*

Okuma edimi, metindeki iletilerin kavranması, çözümlenmesi ve değerlendirilmesi gibi devinişsel, duyuşsal ve bilişsel aşamaları bulunan karmaşık bir süreç sonucunda oluşmaktadır. Bu süreçte okur, dil öğeleri arasında örüntüler oluşturup yeni düşüncelerin üretilmesini gerçekleştirdiğinden edilgen değil, etken durumdadır. Okurun bu süreçteki etkin katılımı, yazılı metnin anlamlandırılması gereksiniminden kaynaklanır. Bu nedenle okuma ve anlamlandırma becerileri, bir kâğıdın iki yüzü gibi düşünülmesi gereken tümleşik becerilerdir.

Bilgi birikiminin ve eğitim süreçlerinin temel aracı olma niteliği taşıyan okuma ve anlamlandırma edimi, bireyin kişisel, ruhsal ve toplumsal gelişiminde son derece kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, dört temel dil becerisinden biri olan okuma becerilerinin kazandırılmasında son derece bilinçli ve dizgesel bir eğitim süreci izlenmelidir.

Okuma becerileri kazandırılırken dikkat edilmesi gereken noktaların, bireyin eğitsel gelişiminde taşımış olduğu kritik önem, bu konuyla ilgili yapılan araştırma ve çalışmaların önemini artırmıştır. Yrd. Doç. Dr. Hakan ÜLPER’in bu alanda yapmış olduğu “Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması” adını taşıyan çalışması da bu bağlamda ele alınmalıdır.

Tasarlama, kaynaklara ulaşma, yazıya dökme, değerlendirme ve basım aşamalarından oluşan yaklaşık dört yıllık bir süreç sonucu oluşturulan kitabın çıkış noktası, okumanın doğuştan getirilen bir yetenek değil, öğretim ortamlarında kazanılabilen/kazandırılabilen bir beceri alanı olduğu düşüncesidir. Kitabın hedef kitesini ise, doğrudan ya da dolaylı bir biçimde gerek öğretici gerekse öğrenci olarak okuma ve okuma eğitimi sürecinde yer alan okurlar oluşturmaktadır.

Kitabın içeriği, okuma eğitimine ilişkin *kuram, durum saptama* ve *etkinlikten* oluşan bir sacayağı biçimde planlanmış ve yapılandırılmıştır.

Beş bölümden oluşan kitabın birinci bölümü “Okuma” adını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, alanyazında okuma edimini açıklamak amacıyla yapılmış olan tanımlar doğrultusunda “okuma”yı tanımlamış ve okumanın amaçlarını belirtmiştir. Okuma türlerini; metin türü temelli okuma türleri, işitsel okuma türleri, kişisel okuma türleri ve içeriksel okuma türleri olmak üzere dört temel grup biçiminde sınıflandıran yazar, alanyazındaki diğer sınıflamalardan ayrı bir biçimde kendi içinde tutarlılık taşıyan özgün bir sınıflama yapmıştır. Kitapta yazınsal metinleri okuma ve bilgilendirici metinleri okumanın, metin türü temelli okuma türü; sesli okuma ve sessiz okumanın işitsel okuma türü; akademik okuma, iş ilişkili okuma ve bireysel yeğleme türü okumanın, kişisel okuma türü; gözden geçirerek okuma, tarayarak okuma, yoğun okuma ve yaygın okumanın, içeriksel okuma türü olduğu belirtilmiş ve her bir okuma türü hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Yazar, birinci bölümü oluşturma sürecinde otuzu yerli, onu yabancı olmak üzere toplam kırk ayrı kaynaktan yararlanmışır.

BAÜ
SBED
13 (23)

225

Balkesir
Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü
Dergisi
Cilt 13 Sayı 23
Haziran 2010
ss.225-227

*Araş. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.

Kitabın “Okuma Sürecini Açıklayan Yaklaşımlar” adını taşıyan ikinci bölümünde yazar, okuma sürecini açıklayarak okurlara, okumanın ne olduğunun anlaşılabilmesine ilişkin bir donanım kazandırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, okumayı açıklamak amacıyla ortaya konan modeller; iç doğrultulu okuma yaklaşımı, dış doğrultulu okuma yaklaşımı ve etkileşimsel okuma yaklaşımı olmak üzere üç temel yaklaşım çerçevesinde ele alınmıştır. Yazar, dış doğrultulu okuma yaklaşımının bir alt konusu olarak “şema kuramı”na da değinmiş ve okura, okuduğunu anlamlandırma sürecinde şemaların ne denli önemli olduğunu somut bir biçimde gösterebilmek amacıyla iki örnek metne yer vermiştir. Yazar, bu bölümde beşi yerli, sekizi yabancı olmak üzere toplam on üç kaynaktan yararlanmıştır.

Kitabın üçüncü bölümü, “Okuma Anlamlandırma Süreci” adını taşımaktadır. Yazar, “okuma-anlama” terimi yerine, “okuma-anlamlandırma” terimini kullanmasının nedeninin okuma sürecinde okurun sahip olduğu şemaların etkisine, dolayısıyla okurun etkin rolüne gönderimde bulunmak amacından kaynaklandığını belirtmiştir. Yazar, bir metni anlamlandırma sürecinin okur tarafından daha sağlıklı bir biçimde anlaşılabilmesi için, bu süreci oluşturduğu çizimler yardımıyla görselleştirmiş, ayrıca kavrama/anlamlandırma sürecini de Block ve Pressley 2007’den uyarlamış olduğu bir tablo yardımıyla okura sunmuştur.

Bu bölümde ayrıca okuma anlamlandırma düzeylerine değinen yazar, düzey belirleme açısından işlevsel olarak kullanılabilir üç ayrı yaklaşımı ele almıştır. Bu yaklaşımlara ait anlamlandırma düzeylerini ve bu düzeylerin saptanmasına ilişkin ölçütleri tablolar aracılığıyla vermiştir.

Okuma anlamlandırma sürecini etkileyen bilişsel ve üstbilişsel etmenlerin birbiriyle etkileşim durumunda olması ve bunları birbirinden ayırma zorluğu nedeniyle bu etmenleri bir arada sunmayı yeğleyen yazar, “Okuma Anlamlandırma Sürecini Etkileyen Bilişsel/Üstbilişsel Etmenler” başlığı altında biçimsel şema (metnin şematik yapısı), dilsel ve içeriksel şema, akıcılık/akıcı okuma, çalışma belleği, okuma anlamlandırma stratejileri altbaşlıklarını oluşturmuştur. Akıcılık etmenine geniş yer ayıran yazar, akıcı okuma, akıcı okuma stratejileri ve bu stratejilerin kullanımına ilişkin tablolardan da yararlanmıştır. Okuma anlamlandırma sürecini etkileyen bilişsel ve üstbilişsel etmenleri ayrıntılı bir biçimde okura sunan yazar, hemen ardından bu süreci etkileyen duyuşsal ve metinsel etmenleri belirtmiştir. Yazar, bu bölümü yirmi yedisi yerli, kırk üçü yabancı olmak üzere toplam yetmiş ayrı kaynaktan yararlanarak hazırlamıştır.

Kitabın dördüncü bölümü “Okuma Becerisine İlişkin Durum Saptama Yolları” adını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, öncelikle okuma becerisine ilişkin durumları saptayabilmek için bir metinle ilgili hazırlanabilecek soru türlerini ve bu sorular hazırlanırken dikkat edilmesi gereken ortak ilkeleri belirtmiş, hemen ardından okuma becerisine ilişkin durum saptamak amacıyla kullanılan soru türlerini ilköğretim ikinci kademe düzeyine uygun duruma getirilmiş iki öykü metninden yola çıkarak okura sunmuştur. Yazar, bu bölümde beşi yerli, ikisi yabancı olmak üzere toplam yedi kaynaktan yararlanmıştır.

Kitabın son bölümü olan beşinci bölümü “Özel Öğretim Etkinlikleri” adını taşımaktadır. Bu bölümde, okuma becerisini geliştirebilmek için okuma edimine ilişkin; sözcük dağarcığı ile ilgili etkinlikler, akıcı okumayla ilgili etkinlikler ve okuma süreciyle ilgili etkinlikler olmak üzere üç ayrı etkinlik alanı bulunduğunu belirten yazar, bu etkinliklere yönelik stratejileri, bu stratejileri kullanmak için yapılması gerekenleri, bu stratejilerin hedef kitlesini ve amacını içeren birer kılavuz tablosu oluşturmuş, ardından bu kılavuz tablolarında yer alan bazı stratejilerin bir etkinlik olarak nasıl kullanılabileceğini ilköğretim ikinci kademe

düzeyine uygun metinler yardımıyla, bir plan içerisinde ayrıntılı olarak hazırlanmış sekiz ayrı etkinlik biçiminde uygulamaya dönük olarak göstermiştir. Bu bölümde yazar, biri yabancı, beşi yerli olmak üzere toplam altı kaynaktan yararlanmıştır.

Genellikle basite indirgenerek yüzeysel bir biçimde ele alınan okuma ve anlamlandırma becerilerini kuramsal ve deneysel çalışmalara göndermede bulunarak çok yönlü ve kapsamlı bir biçimde işleyen kitabın, eğitimciler ve konuya ilgi duyan araştırmacılar için son derece yararlı bir kaynak olduğu belirgindir. Bununla birlikte, yazarın Öztürkçe sözcükler kullanmaya özen göstermesi ve kitabın her bölümünün sonunda o bölümde yararlanılan yapıtların belirtildiği bir kaynakçaya yer vermesi konuya ilgi duyan araştırmacılar açısından yapının işlevselliğini artıran bir etken olarak dikkatleri çekmektedir.

BAÜ
SBED
13 (23)

227

Arş. Gör. Sedat KARAGÜL

21 Eylül 1986 tarihinde İzmir'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İzmir'de tamamlayan KARAGÜL, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nü 2007 yılında dereceyle bitirdi. Aynı yıl Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'na birincilikle girdi. 2009 yılında Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. Aynı zamanda yüksek lisans eğitimine devam eden KARAGÜL, İngilizce bilmektedir.

*Balıkesir
Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü
Dergisi
Cilt 13 Sayı 23
Haziran 2010
ss.225-227*